

Echekwaghị Asụsụ Igbo N'ezinaụlọ: Nsogbu Na Ọghọm dị
Na Ya

Anụmụdụ Marija

Ngalaba Na-Ahụ Maka Ọmụmụ Asụsụ Ala Naijiria
Alvan Ikoku Federal College of Education, Owerri
08034509775 constancecebayo@yahoo.com

Ụmịedemede

Asụsụ na-arụ ọtụtụ ọrụ dị mkpa n'etiti mba na mba nke gụnyere igosipụta onye na mmekọrịta mmadụ na ibe ya. Ederede a na-elegide anya n'ọrụ ezinaụlọ n'ichekwa asụsụ Igbo. N'obodo ebe e nwere ọtụtụ asụsụ dị iche iche dịka Naijiria, a ga-ahụ na asụsụ bụ ihe e ji amata mmadụ na ebe mmadụ si pụta. Asụsụ bara uru nke ukwu n'agumaakwukwọ ndị ntorobịa. Ọ bụ site n'asụsụ ka ha si amata omenaala, ọdịnaala na akparamagwa nke obodo ha. Asụsụ dị mkpa maka ndụ na ọdịnihu ndị ntorobịa n'ime obodo. Agbụrụ ma ọ bụ ọgbọ enweghị asụsụ na-egosipụta na ndị ahụ enweghị ike isụ, igụ ma ọ bụ dee asụsụ ahụ. Ederede a ga-atụle ihe ndi na-ebute ọnwụ asụsụ Igbo. Dịka enweghị nchekwa na mmasị n'ebe ezinaụlọ ndị Igbo di. Ọ ga-elebaanya n'ihe ọnwụ a ga-ebute n'ikpeazu. Ọ ga-edepụta ọtụtụ ihe ndị a ga-eme iji kwusị ikuku ojọọ a ga-ebute ọnwụ asụsụ Igbo. Na-agbanyeghị ihe iyi egwu a, e nwere ike ime ihe ụfọdụ ka ọnọdụ ojọọ a gbanwee ma ghara inwe isi. Iji mee ka ederede a kwurū chīm ma mīpūta mkpūrū ọma, odee sooro usoro igaghari n'ezinaụlọ ụfọdụ iji hūta otu ndi ezinaụlọ si eji asụsụ enwe mmekọrịta, juokwa ụmụaka na ndi nne na nna ajuju were site n'osisa ha nyere mata otu nghota ha di n'ebe asụsụ Igbo di.

Ndubata

Asụsụ bụ epum ma ọ bụ ihe ọkpụ eke kere ụwa jiri kee ụwa na ihe niile dị n'ime ya dịka anyị hụrụ n'akwukwọ nsọ. Ezinaulọ bụ ebe mbụ mmadụ na ibe ya na-enwe mmekọrịta. Ọ bụ ebe nwata na-amụta asụsụ nne ya site n'ijomi ndị nne na nna, ụmụnne ya, ikwu na ibe. Nke a mere ederede a ji gbakwasị ụkwụ n'ezinaulọ bụ ebe ndị ntorobia anyị ha kwesiri ilere anya maka nchekwa asụsụ ha. Ya bụ na ọ na-arutụ aka na mkpa ọ dị ezinaulọ isuru ụmụ ha na-abianụ asụsụ ha.

Dịka Omeraa Okeke (2010:13) rụturu aka n'ederede Isaye (1978:86), “E wepụ asụsụ, udo, idinootu na agamnihu agaghị adi”. Asụsụ na-eweta mmepe obodo na ihe ikwuru chīm mgbe ndị nwe ya ji ya akpata akụ, jiri ya na-aruputa nkanuuzụ na ihe ndị ozo yiri ya. Ihe jikọtara asụsụ na obodo dịka Egonu, Anumudu na Maduika (2013:83) siri kowaa bụ ihe dị mkpa nke gbasara ito na mmepe ihe ọ bụla, mmata onye, ikwuru chīm na otuto nke mmadụ”.

Asụsụ

Asụsụ bụ otu n'ime ihe e ji akowaputa agburu mmadụ si na ya. Ọ bụ ụzọ e si ezi ozi, burukwa ụzọ e si eche echiche na ụzọ e si amata akparamaagwa na omume mmadụ. E ji asụsụ amata mmadụ.

Anasiudū (2007:140), kowara asụsụ dịka “... e jiri mara mmadụ, nke anaghị eme ya ndaputa n'onu”. A na-amụ ya amụ. Ọ na-eto eto, ọ dị ndu, o nwekwara ike inwu. Asụsụ nwere ike inwu mgbe ndị nwe ya kwusiri isụ ya asụ. Asụsụ dị mkpa na mmekọrịta mmadụ na ibe ya.

A bịa n'otutu asụsụ e nwere n'ala anyị bụ Najirịa, asụsụ Igbo kachasi n'onuogugu. Dịka ọ dị, steeti isii ndị a na-asụ asụsụ Igbo, Abia, Anambra, Delta, Ebonyi, Imo na Rivers. Ndị Igbo puru iche n'agburu ndị ozo nọ n'ala Najirịa site n'asụsụ ha. Dịka anyị maara na asụsụ bụ ihe na-egosiputa onye, agburu ma ọ bụ ọgbọ, ọ putara na ọ buru ma ndị nwe asụsụ Igbo ejighi ya kporo ihe, oge ga-eru mgbe agburu ahụ na ndị ha ga-

amụ n'òdinihu agaghị enwe ike inwe ihe e ji amata ha. Agbụrụ a ga-abụ mba ma ọ bụ obodo a kachapụrụ aha ha na mbaụwa n'ihì ejighị asụsụ ha kpọrọ ihe. Agbụrụ a ga-abụ ndị enweghị ike jiri asụsụ ha kọwapụta ihe ọ bụla ma ọ bụ gosipụta agwa, nghọta na amamihe ha. Dịka Lyone (1981:4) siri kọwaa, ọ dighị asụsụ mmadụ ọ bụla dị ma ọ bụrụ na e nweghị ndị na-asụ. ya asụ. Ya mere o ji dị mkpa ichekwa asụsụ Igbo maka ọganiihu ndị Igbo.

Nhichapụ asụsụ Igbo n'ogbo a ga-ebute ọtụtụ ihe a ga-eji tie “m makwarala” n'ihì na ndị nke a metụtara agaghị enwe ebe a ga-agụnye ha n'ụwa ma ọ bụ ebe ha kwụ akwụ. Ya bụ na e nweziri ike gụkonye ha na mba ndị ọzọ a na-anụ asụsụ ha. N'otu aka ahụ, ndị a gụnyere ha n'obodo ha ga-ewere ha ka ndị enweghị aguguala (history) ma ọ bụ ebe ha siri pụta maolị.

Asụsụ bụ ụzọ e si enyefe mmụta na ọdịnaala/omenala n'aka ndị a ga-amụ n'òdinihu. Ya mere Emenanjo (1999:83-90) jiri sị “Asụsụ bụ igodo ji obi mmadụ, ọ bụrụ na o fuo, ndị ahụ efuola. Asụsụ furu efu bụ agbụrụ furu efu, agbụrụ furu efu bụ omenala furu efu, omenaala ahụ agaghịkwa enwe ihe mmụta, ihe niile banyere ha ga-abụ ihe e kpofuru ekpofu. Ya bụ na e leda asụsụ, omenaala ya agaghị enwe nchekwa.

Ọ dị mkpa ka ndị Igbo mata na osisi ọ bụla toro eto nwere ndị leziri ya anya ma nyekwa ya nri ma ọ bụ nchekwa nke o jiri too. Asụsụ na-akwalite ịdinotu na mmepe. Ozi ọ bụla sitere n'aka ndị ọchịchị n'olu ndị ahụ na-anụ ma na-aghọta ya nke ọma, na-aga nke ọma. N'ime asụsụ atọ a nabatara n'omumụ akwukwọ – Hausa, Igbo na Yoruba dika a hụrụ na NPE (2004:46), ka ọ dị taa, ihe anyị na-ahụ ugbo a n'ebe asụsụ Igbo dị bụ ihe ndị ekwesighị inụ na ntị. Ndị Igbo anaghị echekwazi asụsụ ha, ebe agwa ọjọọ a sitekwara n'ezinaụlọ. Site n'ederede nke Egonu, Anumudu na Maduiké (2013:83) dika Idude (2002:62-63) siri kọwaa, asụsụ na-adị ndụ naanị mgbe ndị nwe ya na-asụ ya asụ, jiri kwa ya na-akparịtaụka n'olu ala ha ma ọ bụ olundi.

Asụsụ ndị Olundi

Asụsụ Igbo bụ asụsụ ụdaolu na nke olundi. Nke a mere asụsụ Igbo jiri bụrụ asụsụ pụrụ iche n'asụsụ niile e nwere n'ala anyị bụ Naijiria. O bụ nke a na-ebute ọtụtụ ndịiche n'etiti mkpụrụokwu Igbo na nghọta ha. Site na mgbalị ndị ọkammụta anyị n'asụsụ Igbo, e nweela Igbo izugbe n'etiti olundi ndị a.

Olundi/Oluonye: Olundi bụ asụsụ Igbo e jiri chuo nwata ara. O bụ asụsụ nne nwata. Olundi bụ asụsụ ndị obodo nwe ha na-asụ ma na-aghotakwa ya nke ọma n'onwe ha. Egonu, Anumudu na Maduika (2013:83) hụtarala olundi dika asụsụ pụtara n'otu ebe nke na ọ dighị ebe o siri biakwute ha. Nwadike (2010:239) rụturu aka n'ihe Olaofe (1999) kwuru si ụmụakwukwọ anaghị asụ asụsụ nne na nna ha, ha amaghikwanu asụsụ Bekee n'ihhi mgbe ụfọdu ha anaghị eji asụsụ ndị ahụ kpọrọ ihe. Nke a mere ha ka ha di ka usụ na-enweghị ebe ọ kwurụ akwụ. Ihe ha na-asụ bụ English.

N'ala anyị bụ Naijiria, olundi bụ asụsụ ndị ahụ sitere n'okpụ bido ruo ugbo a. Ha gụnyere Hausa, Igbo, Yoruba, Efik, Idoma dgz. O bụ asụsụ mbụ ahụ nwata bidoro inu n'ulo nna ya. A bịa n'asụsụ Igbo, e nwekwaziri olundi dika olundi Onicha, olundi Ngwa, olundi Owere, olundi Ohafia na Abiriba dgz.

Dika Fafunwa (1983:395) siri kowaa, nwata na-amuta ihe nke ọma site n'olu asụsụ nne na nna ya. Egonu (2010:120) na mgbakwunye ihe Temibola (1988) kwuru si na ọtụtụ obodo ndị mepere emepe jiri asụsụ ha mụọ ihe ọmụmụ na nke nkuzi nke nkanuzụ. O dighikwanu ka nke a siri di ire ma ọ bughị na ha nyere asụsụ ha ezi nchekwa site n'iji ya na-akpariatauka n'ulo ha di iche iche na-asukwa ya asụ na-emeghi ihere ọ bula.

Asụsụ Igbo Izugbe

Igbo izugbe bụ asụsụ Igbo nke ahụ ọ dighi agburu gasi na ha nwe ha. O bụ asụsụ Igbo nke ọha ndi Igbo na-asụ ma na-aghotakwa. O di mfe na nghọta kariya olundi.

Ihe Nchekwa Asụsụ Pụtara

Site na nghọta ọkpọrọ, nchekwa putara ime ka ihe dịrị, ka ihe kwudosieke, ka ihe ghara inwụ anwụ ma ọ bụ bụrụ ihe agaghị anụ maka ya ọzọ. Nchekwa asụsụ bụ ime ka asụsụ Igbo dịrị, ghara ịlaazụ ma ọ bụ inwụ anwụ ma ọ bụkwanụ ibụ ihe echefuru echefu. Ọtụtụ ihe ka a chọrọ maka nchekwa asụsụ Igbo. Ihe ndị a ka a tụtụ anya na ha ga-esite n’aka ndị nwe asụsụ ahụ bụkwanụ nke ga-ebido n’ezinaulọ. Ya bụ na ọ bụ ọrụ dijiri nne na nna, ụmụnne, ikwu na ibe wee ruo n’obodo, n’ụlọakwụkwọ nakwa n’ebe goọmenti nọ. A ga-eme nke a site n’ịsụ ya n’ebe ụzọ anyị dị iche iche, ịjị ya akparịtaụka, ịmụ ya amụ n’ụlọakwụkwọ anyị dị iche iche, ide ya ede na ihe ndị ọzọ yiri ya.

Ihe Ndị na-Ebute Asụsụ Igbo Inwụ:

Ọtụtụ ihe so ebute nsogbu a asụsụ Igbo nwere. Site na nchọputa na ajụjụ ọnụ, odee chọputara na nsogbu a sitere n’aka anyị bụ ndị nne na nna, ndị goọmenti, ụmụakwụkwọ, ndị nkuzi na ndị niile na-elekọta ọmụmụ akwụkwọ. Ibe (2006:38) hụtarala nke a mgbe ọ siri “onọdu a ndị nne na nna, ụlọakwụkwọ, na ndị nkuzi dowere asụsụ Igbo n’oge gara aga mere ka ọ dị ka asụsụ Igbo abaghị uru na ihe na-eme ihere”. Nchịkọta ihe ga-eme ka asụsụ Igbo nwuo bụ enweghị nchekwa ya bụ asụsụ nke gbadoroụkwu n’ezinaulọ.

Ndị nne na nna achoghị ka ụmụ ha tinye ihe ọmụmụ Igbo dika ihe ọmụmụ n’ụlọakwụkwọ. Ha anaghị aba ma ọ bụ agụ ụmụ ha aha Igbo. Ha anaghị asurụ ụmụ ha asụsụ Igbo n’ụlọ ha dị iche iche, ọ buladị ndị nke na-agaghị nnukwu akwụkwọ n’ime ha. Ndị goọmenti n’aka nke ha adighị eleba anya n’ihe ọmụmụ a, ha adighị enye iwu ka a na-amụ ya amụ n’ụlọakwụkwọ. Goọmenti anaghị enye ndị na-akuzi Igbo nkwardo ọ bụla. Ndị nkuzi n’onwe ha na-ata ụmụakwụkwọ ahụhụ maka ịsụ asụsụ Igbo na klaasi. Ufodu ụlọakwụkwọ ndị

kwurū onwe ha ka na-emekwa nke a ruo taa. Nke a bụ ihe ojoo jogburu udele na njo. Nke ozo bu na oge a na-enye maka nkuzi na omumu asusu Igbo adighi ka nke e nyere omumu asusu Bekee. Ihe ozo so na-adola asusu Igbo azu bu enweghi akwukwo ogugu na omumu Igbo. Ufodu n'ime ndi nkuzi a guru Igbo adighi akuzi ya otu o kwesiri.

Anumudu (2006:46-49) hukwara onodu ojoo a mgbe o siri "Asusu Igbo dika otu n'ime asusu ndi e nwere n'obodo anyi bu Naijiria, etochabeghi otu o kwesiri idi ka asusu Hausa na Yoruba..."

Ihe asusu o bula inwu putara bu na ndi na-asu ya pere mpe ma o bu na o dighi ndi na-asu ya bu asusu. Udi ihe di otu a na-ebute "Taa mechie onu". Ihe di otu a na-egbu mmuo ma na-eyi ndi a agunyere na mbauwa ndi ozo ujo. Nchoputa gosiri na onuogugu ndi Igbo kariri nke ndi Hausa na nke ndi Yoruba ma e lee ya anya n'uzo ozo, asusu Igbo a a ma ama nke oma na mba uwa buzi nke na-achọ inwu anwu ma anyi lee anya n'onuogugu ndi na-asu ya.

Asusu Ipu N'onodu Ya/ Igbanwe Agbanwe:

Asusu ipu n'onodu ya putara na ndi nwe ya adighi asukwa ya ozo otu o kwesiri. Ha adighikwa ede ya ede ma o bu agu ya nke oma. N'onodu a, ndi nke a ga-agbasa kariya bu ogbo na-abianu. Dika Crystal (2003:294) siri kowaa, ebe a na-ahukari udi nsogbu a bu ebe ndi na-asu asusu ahụ di ntakiri ma o bu ebe ha pere mpe. Ufodu ihe nwere ike ibute mgbanwe asusu o bula gunyere, ibikota onu nke mmuru mmu (umu ndi a mutara site na ndi biburu ebe ahụ). N'onodu di otu , ndi ha binyeere ma o bu ndi a biakwutere ga-achọ ka ndi mbiambia a suwa asusu ha. Site n'uzo di otu a ka ha is atufu asusu e jiri mara ha. Ya bu na ka ha na-asu asusu ndi ozo a, ka asusu ha na-anwu.

Site n'aguguala, asusu igbanwe bu ihe na-eme eme n'ih i na asusu ndi ozo a otutu mba uwa na-asu nwere ka ha si nweta asusu ha site na nke ndi ozo. Dika Munzali (2005:3) siri

hụ ya taa, asụsụ ndị Hausa, Nupe, Effik, Idoma, Kanuri, Yoruba na Igbo so na ndị nọ n'ọnọdụ inwụ anwụ. N'otu aka ahụ, asụsụ ndị ọzọ a akpoghị aha ebe a n'ala Naijiria sokwa na ndị na-achọ inwụ anwụ. Site na nchọpụta na ihe ndị a hụrula, ụfọdụ mmadu ndị ọkwa ha dị elu anaghị asuru ụmụ ha asụsụ Igbo kama, ha na-asuru ha asụsụ Bekee. Nke a na-eme ka ụmụ ha ghara ima asụsụ ha. Ndị nke gụrụ akwụkwọ n'etiti anyị sokwa ebute nsogbu nke mgbanwe asụsụ Igbo. Ihe ọzọ na-ebute nsogbu a bụ n'ihi mbikọta ma ọ bụ ugwarasụ asụsụ dị iche iche a na-asụ n'obodo ndị mepere emepe.

N'akụkụ nke ọzọ, ụmụakwụkwọ anabataghị ya, ha enweghị mmasị na ya. Ha chere na ọ dighị mkpa ịmụ ya dika otu n'ime ihe omumụ n'ụlọakwụkwọ. Ibe (2006:38), hụtarasogbu nke si n'aka ndị nne na nna wee si "... ọnọdụ ndị nne na nna, ndị nlekọta ụlọakwụkwọ na ndị nkuzi dowere asụsụ Igbo n'oge gara aga mere ka ọ dị ka ihe abaghị uru na ihe na-eme ihere." Ụfọdụ mgbe ka a na-ana nwaakwụkwọ ọ bula sụrụ Igbo nha ma ọ bụ nye ya otu ntaramahụhụ ma ọ bụ nke ọzọ maka ịsụ asụsụ ya. Nke a mere e ji eleda ndị gụrụ Igbo n'ogo Mahadum anya. Ndị nlekọta na ndị isi ụlọakwụkwọ praịmari na sekondiri anaghị ama ọkwa ya ka ihe dị mkpa ịmụ amụ.

Omume ojoo a, bụ otu okpurukpu ihe e edeputara n'ogbakọ ndị ụka katolik nke e nwere n'Awka. Otu mpaghara ihe nchikọta ya bụ:

Ọ bụ ihe mwute na ihe mgbagwoju anya na ndị Igbo anaghị akwado asụsụ Igbo. N'ihi nke ahụ, asụsụ ahụ na-anwuzi anwụ nke na ọ na-arahu ihu onye Igbo ịsụ Igbo nke oma na-agwaghị ya asụsụ Bekee ma ọ bụ guo ma deekwa asụsụ Igbo ede (Dike, 2009:17). Omume a na-agbawa isi, mana ọ gbasara onye niile.

Site n'ihe ndị a niile na-eme, oge na-adighị anya, asụsụ ndị a ụkwụ ha esighi ike ọ kachasị asụsụ Igbo ga-abụ asụsụ nke ndị Bekee kpagburu akpagbu. Asụsụ ala Naijiria ndị ọzọ nwekwara ike inọ ọnọdụ a. Ya bụ na ọ bụrụ ma e nweghị ihe e

mere iji gbochie ihe ojoo a, asusu ndi ahụ ga-anyu ka oku. Ihe nke a ga-aputa bu na agaghị enwekwa mkparịtaụka na nzipu ozi n'etiti ndi nwe asusu ahụ. Nke a putara na a ga-enwe ngwakota asusu ahụ n'ime asusu nke oha mmadu na-asu.

N'ebe asusu Igbo di, asusu bekee ga-akpagbu ya n'ih i otu ndi Igbo si asu asusu Bekee, ma ndi guru akwukwo n'ime anyi na ndi bara uba, o buru na e meghe ihe o bu la asusu Igbo ga-anwu anwu. Osusu asusu Igbo di mkpa n'ezinaulo anyi ha

Ihe Echekwaghị Asusu Igbo ga-aputa/oghom di na ya

A na-asị na asusu anwuola mgbe ndi nwe ya anaghi asu ya asu, ma o bu jiri ya kpoo ihe. Nke a na-aputakari ihe ma o buru na e jighi ya akuziri umuaka ihe. Omume ojoo a na-eji nwayo nwayo ebido wee ruo mgbe a gaghị amakwa ya ozo. Ya mere Matthew (2007:216), jiri rutu aka n'ederede nke o siri n'asusu Bekee "Language death is defined as the ultimate loose or disappearance of a language, especially when speakers shift progressively to another or others". Nke a na-akowa na asusu nwere ike jiri nwayo nwuo ma o bu nwuo n'otu ntabianya.

Echekwaghị asusu anyi ga-eme ka umu anyi ghara ima asusu ha, omenala na agugala ndi obodo ha. Ha agaghị enwe ike soro na mkparịtaụka ndi Igbo no na ya. Ha enweghi ike ituputa alo n'ih i amaghị ka e si ekwu uche ha n'asusu nne na nna ha. Ha agaghị enwe ike ikowa ihe bu nsogbu ha ma o bu ochicho ha n'ogbakọ ndi Igbo o bu la. Onye o bu la amaghị asusu ya o kachasi asusu Igbo na-ataja ya ataja ma burukwa onye a na-achi ochi ma o bu jijee ya njije.

O kowakwara na asusu iji nwayo nwuo putara na asusu ahụ gwakotara onu na nke oha mmadu na-asu. Ya mere ufodu asusu a na-asu mgbe ochie n'ala anyi bu Naijiria jiri buru ihe e chefuru echefu. Asusu ndi a gunyere ndi ahụ ndi na-asu ya pere mpe. Ajuju anyi ugbo a kwesiri ibu, gini ka a ga-eme iji chekwaa asusu Igbo ka o ghara inwu?

Ihe A Ga-eme Iji Gbochie Nsogbu a:

Ọtụtụ ihe dị nke ga-enye aka gbochie oke ojọọ a batara n'ime mkpịrị/akị nkwụ nke ga-atutelite asụsụ Igbo n'ọnwu a ọ chọrọ inwu. Ihe ndị a ụnyere;

- Ndị nne na nna kwesiri ịba ụmụ ha aha Igbo karịa aha Bekee ma ọ bụ aha sitere n'asụsụ ọzọ. Aha ndị dị ka Nkeonyenasoaya, Nkemdirim, Nkemakolam, Kemjika, Ajurika, dgz.
- A gana-eji asụsụ Igbo na-enwe mmekọrịta dika: n'ikwu okwu, ịkọ akụkọ, n'ulọahịa, n'ulọ ekpere, n'ulọakwukwọ na ebe ndị ọzọ dị iche iche ọkachakwa n'ezinaulọ ndị Igbo niile
- Ihe odide niile na nguputa ha n'agbakọ ndị Igbo niile kwesiri ịbụ n'asụsụ Igbo iji mee ndị niile nọ ebe ahụ enwee ike ghọta ihe a na-ekwu
- A ga-enye iwu ka asụsụ Igbo buru ihe a ga-amụ site n'ulọakwukwọ ọtaakara ruo n'ogo mahadum na steeti niile na-asụ Igbo n'ala Naijiria.
- A ga-enyekwa iwu ka asụsụ Igbo soro n'otu ihe omumụ a ga-eji anabata nwaakwukwọ ibanye na mahadum ala anyị bụ Naijiria.
- Ka ndị nnọchite anya Naijiria n'obodo dị iche iche dị n'ụwa jiri asụsụ Igbo na-agbasa omenaala na ọdinaala ndị Igbo ọkachasi n'obodo ndị mepere emepe ebe ndị Igbo bi.
- Ka ulorụ na-ahụ maka mgbasa ozi n'ala anyị na-ekwuputa ya oge niile mkpa ọ dị ka ndị nne na nna na-akuziri ụmụ ha asụsụ Igbo mgbe ha dị na nwata.
- Ka a na-enwe ọgbakọ ndị Igbo iji na-atutelite mmụọ ndị Igbo banyere asụsụ ha site n'oge ruo n'oge.
- Ka ndị gọmentị, ndị nkuzi na onye Igbo ọ bụla soro n'igbasa ozi a.
- Ka gwwmentị steeti niile na-asụ Igbo na-akpọ oku ọgbakọ iji na-akuziri/agwa ndị Igbo mkpa ọ dị mmadụ iji asụsụ ya kpọrọ ihe.

- Ka ndị na-ahazi ihe omumụ n'ụlọakwụkwọ deputa omumụ ogugu, nke odide na nke osusu iche n'usoro ikuzi Igbo dika o di n'asusu Bekee.
- A ga-enwe otutu igwe komputa na intanet ga-enye aka n'ihe odide na nkowa okwu Igbo.
- A ga-akuzikwa Igbo ka ihe omumụ ozuruigbo (G.S. course) n'ụlọakwụkwọ di elu na mahadum.
- A ga-enwe ihe egwuregwu umuaka n'Igbo n'ulo mgbasaozi ala anyi dika e si eme ya n'asusu Yoruba na Hausa.
- O ga-adji mma iweputa otu ubochi n'afọ kpoo ya ubochi ndi Igbo (Igbo day) nke o ga-abu na ihe niile a ga-eme ubochi ahụ ga-abu ihe gbasara ndi Igbo dika ngosipua uwe na akwa, erimeri, omenaala, egwu Igbo, ngwaorụ ubi dgz.
- A ga-enye ohere umuakwukwo ime mkparitauka na asompi ndi ozo dika ederede nke ga-enwe ihe nrita nye umuakwukwo na ndi nkuzi iji gbaa ha ume.
- Goomenti ga-ahu na akwukwo e ji akuziri umuakwukwo ihe site n'otaakara ruo n'ogo mahadum dabara adaba bu nke ga-akuziri umuaka ihe ndi ga-abara ha uru na ndu.
- Goomenti na ulokwukwo ndi nwere ike ime nke a kwesiri inye nwa akwukwo o bua gafere nke oma n'ule Igbo ohere igu akwukwo n'efu.
- Ka ndi nta akuko redio na televishon jisie ike na-aguputa akuko ha nke oma n'asusu Igbo.
- Ka ndi nne na nna hapu umu ha ka ha guo/muo asusu Igbo dika ihe omumụ n'ulokwukwo di elu. Umunne anyi ndi guru Igbo nke oma kwesiri ka a na-eme ha ndisi n'ogbakọ ndi Igbo o bua. Dika anyi maara na ilu bu mmanu na nnu ndi Igbo ji eri okwu, o bu site n'isu asusu Igbo nke oma ka e ji amata ilu na okwu dabara adaba.

Mmechi

O bu ezie na asusu Igbo anaghi aga n'ihu otu o kwesiri ma a tonyewere ya n'asusu ndi Hausa na Yoruba, site n'otu ndi

Igbo si asuru ya umu ha n'ezinaulo mana e nwere olile anya na o buru na ndi Igbo jiri asusu ha kporo ihe, o ga-enye aka. A ga-enwe mmepe obodo na nruputa oru a huru anya/baru uru. Ndi Igbo ga-enwe nkwuwa okwu na mba uwa. Omenaala na agugundu ha ga-abu ihe a ga-aru na mba uwa. Anyi achoghi ka asusu Igbo laa ka Latin nke a na-anu naani n'uka ndi Katoliki ugbu a. Asusu ka chorọ mmeziwanye, o bukwanu oru diiri anyi imezi site n'ezinaulo anyi di iche iche maka odimma nke anyi na nke umu umu anyi na-abianu

Ntuziaka/Alo

O kwesiri ka ndi nne na nna n'uzo puruiche jiri na nwata kuziwere umu ha asusu ha ma nyekwa ha ohere isu asusu ha n'ulo ha di iche iche. Ka umuakwukwo na ndi nkuzi na-enwe mmasi n'omumu na ikuzi Igbo. Ka anyi mata na asusu anyi nwuo, na anyi agaghikwa enwe ebe anyi kwuru akwu. O ga-ebutere anyi ilazu n'ihe o bua.

Edensibia

- Anasiudu, B.N. (2007). *Language and Literature in a developing country: Essays in Honour of Professor B.O. Oluikpe*. African first publishing Ltd.
- Crystal, D. (2003). *A dictionary of linguistic and phonetics* (5th ed) Maiden, massachusetts: Blackwell publishing.
- Dike, O. (2009). "The fortunes of Igbo language: On the rise of twindling", *fides*, vol. 15.1 January 24-February 7.
- Egonu, N., Anumudu, M.U. and Maduikwe, I.M. (2013). "Importance of Indigenous language in National Development: The Case of the Igbo Language". *Okpulo Journal of Arts and Cultural Heritages National Commission for Museums and Monument*. Owerri:

- Emenanjo, E.N. (1999). *Language Endanger, Native Speakers and Language Empowerment in Nigeria: Theory and Reality* vol. 1 ed. Nolie Emenanjo and Patrick Becambo. Aba. National Institute for Nigerian languages.
- Federal Republic of Nigeria (2004). *National Policy on Education*.
- Ibe, J.N. (2006). *Nkuzi Igbo n'ụlọakwụkwọ Sekọndirị. igbo ga-adị. Jonal ngalaba ọmụmụ asụsụ ala Naijiria*, AIFCE.
- Lyons, J. (1981). *Language and Linguistics: An Introduction*. Cambridge University press.
- Emenanjo, E.N. (1999). *Language Edanger, Nature speakers and language empowerment in Nigeria: Theory and reality*. Vol. 1 ed. Nolie Emenanjo na Patrick Bleamba, Aka National Institute for Nigerian Languages.
- Mmadike, B. (2010). "Generation of Igbo eutraction without a language." *Suwakwa Igbo Kọnfrence*
- Munzall, J. (2005). *Nigerian Languages and Linguistics in the era of information and communication technology*. In Ndimele O. (ed) pp 27-32.
- Nwadike, A.A. (2010). "Agwa ndị Igbo n'ebe ọmụmụ Asụsụ Igbo Dị: Nsogbu megide otuto Asụsụ Igbo". *Zaria Journal of Linguistics and Literary Studies*. Vol. 4. No. 1.
- Omera-Okere (2010). *Rebranding Nigeria Image projection; The role of language*. Department of Nigerian Languages. Nwafor Orizu College of Education, Nsugbe.